

20.11.2018

EOAK/558/2018

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen

ENNAKKOÄÄNESTYKSEN VAALIJÄRJESTELYT SIPOON KUNNASSA

1 ASIA

Määräsin kaksi eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiestä suorittamaan 22.1.2018 ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen satunnaisesti valituissa presidentinvaalin ennakkoäänestyspaikoissa.

YK:n vammaissopimuksen ratifioinnin myötä eduskunnan oikeus- asiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota muun muassa vammaisten henkilöiden osallistumisen mahdollisuuksiin sekä toimitilojen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin seikkoihin. Vammaisyleissopimuksen 29 artikla koskee nimenomaisesti osallistumista poliittiseen ja julki- seen elämään.

Ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen tavoitteena oli selvittää ennakkoäänestyspaikkojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta sekä tilojen yleistä järjestystä ja äänestystapahtuman sujuvuutta. Tarkastuksessa todetut havainnot ja sovellettavat oikeusohjeet ovat tämän päätöksen liitteenä olevassa tarkastuspöytäkirjassa (EOAK/166/2018).

Sipoon kunnassa tarkastettava ennakkoäänestyspaikka oli Söderkullan kirjasto, (Amiraalintie 2, Söderkulla). Kirjaston ennakkoäänestyspaikassa havaittiin tarkastuspöytäkirjassa todettuja puutteita.

Edellä todetun johdosta otin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi, oliko ennakkoäänestyspaikkojen vaalijärjestelyt toteutettu asianmu- kaisesti.

2 SELVITYS

Oman aloitteeni johdosta hankittiin Sipoon keskusvaalilautakunnan selvitys ja kunnanhallituk- sen lausunto. Niissä todettiin seuraavaa.

Sipoon keskusvaalilautakunta kokouksessaan 8.2.2018 § 13 päätti antaa selvityksen äänestys- paikkojen menettelytavoista eduskunnan oikeusasiamiehelle ja päätti ehdottaa, että kunnanhallitus antaa lausunnon menettelytavoista.

Keskusvaalilautakunnan selvityksen mukaan presidentinvaalin ennakkoäänestys järjestettiin 17.–23.1.2018. Sipoossa oli 9 äänestyspaikkaa, joista kaksi (Nikkilän Kuntala ja Söderkullan kirjasto) oli avoinna joka päivä. Ennakkoäänestysprosentti Sipoossa oli 31,0.

Ennakkoäänestystilanteessa paikalla tulee olla vähintään kaksi henkilöä läsnä koko ajan. Vaa- litoimitsijoita oli palkattu yhteensä 14, joista Söderkullassa työskenteli 5 henkilöä.

Söderkullan kirjastossa 1 909 henkilöä kävi äänestämässä ennakkoon ja suosituimpana päivänä äänestäjä oli 434 (tiistai 23.1.2018 klo 9–20).

Vaalitoimitsijat koulutettiin keskusvaalilautakunnan toimesta. Vaalikoulutus oli reilun tunnin mittainen tilaisuus, jonka yhteydessä toimitsijat saivat ohjekirjan. Koulutuksessa painotettiin erityisesti äänestysalaisuutta. Tehtävät jaettiin niin, että koko ajan paikalla oli nk. vanha toimitsija, joka on toiminut myös aikaisemmissa vaaleissa vastaavissa tehtävissä.

Vaaliohjeessa 4 (Ennakoäänestys kotimaan yleisessä ennakoäänestyspaikassa, 4.5. Äänestäjän avustaminen) lukee: "jos äänestäjällä on oma avustaja mukanaan, kirjaa avustajan nimi ylös". Ohjeen mukaan avustaja kirjataan, jos äänestäjä ei itse kykene tekemään äänestysmerkintää.

Presidentinvaalin 2018 ennakoäänestyksessä Söderkullan kirjastossa oli sellaisia vaaliavustettavia kolme, joita on avustettu kopin sisällä. Vaaliavustettavia, joita on autettu kopin ulkopuolella, on ollut noin 20.

Tarkastuspöytäkirjan mukaan vaalitoimitsijat olivat ilmoittaneet, ettei avustajista tai avustamisesta tehty merkintöjä äänestäjistä pidettävään luetteloon.

Sipoon ennakoäänestyspisteissä, lukuun ottamatta Söderkullan kirjastoa, vaaliavustajat on merkitty luetteloon ennakolta äänestäneistä. Myös edellisessä vaalissa (kuntavaalit 2017) löytyy kirjauksia vaaliavustajista.

Tulevissa vaalitoimitsijoiden koulutuksessa Sipoon keskusvaalilautakunta huomioi erityisesti vaaliavustajan merkitsemisen.

Sipoon kunnanhallitus kokouksessaan 13.3.2018 § 70 päätti merkitä tiedoksi keskusvaalilautakunnan selvityksen äänestyspaikkojen menettelytavoista ja ilmoitti lausuntonaan menettelytavoista seuraavan:

Vaalilain mukaan valtuusto asettaa toimikaudekseen keskusvaalilautakunnan ja kunnanhallitus vaalilautakunnat ja vaalitoimikunnan. Valtuusto päättää äänestysalueista ja vaalipäivän äänestyspaikoista. Kunnanhallitus päättää ennakoäänestyspaikkojen määrästä ja sijainnista.

Eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastuspöytäkirjan mukaan presidentinvaalissa äänestyspaikkana toiminut Söderkullan kirjasto oli esteetön ja helposti saavutettavissa, mutta avustajaa ei kirjattu, kun äänestäjä ei itse kyennyt tekemään äänestysmerkintää.

Sipoon keskusvaalilautakunnan selvityksen mukaan Sipoon ennakoäänestyspisteissä, lukuun ottamatta Söderkullan kirjastoa, vaaliavustajat on merkitty luetteloon ennakolta äänestäneistä. Tulevissa vaalitoimitsijoiden koulutuksissa kiinnitetään erityisesti huomiota vaaliavustajan merkitsemiseen.

3 RATKAISU

Presidentinvaalin ennakoäänestyspaikkojen tarkastuksessa tehtyjen havaintojen perusteella Söderkullan kirjaston ennakoäänestyspaikassa oli todettavissa puutteita. Erityisesti huomiota kiinnitettiin siihen, että Sipoon kunnan vaalitoimitsijoiden mukaan äänestäjien avustamisesta ei tehty merkintöjä äänestäjistä pidettävään luetteloon, kuten oikeusministeriön vaaliohjeessa edellytetään. Äänestyspaikalla ei ollut myöskään tarjolla suurennuslasia tai vastaavaa apuvälinettä.

Oikeusministeriö on vaalilain 10 §:n nojalla antanut vaaliviranomaisille kutakin vaaleja varten vaaliohjeet. Presidentinvaalin 2018 vaaliohjeiden kohdassa 4.5 todetaan, että vaalitoimitsijan on selvitettävä äänestäjän itsensä valitseman avustajan nimi ja merkittävä se äänestäjistä pidettävän luettelon kohtaan "Huomautuksia". Merkintä tehdään siinäkin tapauksessa, että ennakoäänestyspaikassa kaikki ennakoäänestykset merkitään äänioikeusrekisteriin eikä luetteloa muutoin pidetä. Luettelossa olevia tietoja on käsiteltävä siten, etteivät ne ole ulkopuolisten nähtävissä.

Saadun selvityksen mukaan tulevissa vaalitoimitsijoiden koulutuksessa Sipoon keskusvaalilautakunta huomioi erityisesti vaaliavustajan merkitsemisen. Tämän vuoksi asia ei ole johtanut muihin toimenpiteisiin laillisuusvalvontani puitteissa, kuin että kiinnitän keskusvaalilautakunnan ja kunnanhallituksen huomiota siihen, mitä edellä on sanottu avustajan nimen merkitsemisestä äänestäjistä pidettävän luetteloon.

Lisäksi kiinnitän keskusvaalilautakunnan ja kunnanhallituksen huomiota siihen, että vaaliohjeiden mukaan äänestyskoppeihin olisi myös hyvä sijoittaa suurennuslasi tai vastaava heikkonäköisiä äänestäjiä varten.

Pidän myönteisenä, että Söderkullan kirjaston ennakoäänestyspaikassa oli esteetön äänestyskoppi, jossa pyörätuolia tai muita liikkumisen apuvälineitä käyttävät äänestäjät voivat tehdä äänestysmerkintänsä vaalisalaisuuden säilyttäen.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä toteamani Sipoon kunnanhallituksen ja keskusvaalilautakunnan tietoon. Lähetän ratkaisuni tiedoksi myös oikeusministeriölle.